

DAGENS FRÅGOR

Stiltje. Politiska journalister sägas beklaga sig över svårigheten att finna stoff till ledarna just nu. »En så trist riksdag har jag hittills aldrig varit med om», säger någon. »Det händer ingenting, absolut ingenting», konstaterar melankoliskt en annan.

Mot denna karakteristik finns föga att erinra. Utrikesdebatten i kamrarna i februari gjorde ett artificiellt intryck. Den knarrade sig endast med svårighet fram. Den gav intet nytt. Utrikesministern betecknade den enligt tidningsreferaten som en trivsam, enligt det officiella protokollet som en fridsam tillställning. Trivsam eller fridsam! Kanske en smaksak.

Motionsskrivandet i riksdagens början oroade, antingen man nu lade kvalitativa eller kvantitativa synpunkter på verksamheten. Den avsätter dock av allt att döma föga resultat. »Motioner är till för att avstyrkas», säga de gamla utskottspamparna och handla i enlighet med denna levnadsregel och kamrarna följa dem oftast.

Inte heller frågan om den fortsatta regeringskoalitionen intresserar. Den har på något sätt förpuppats. Här och där i provinspressen rycker visserligen någon ambitiös kommentator då och då i ämnet, dock utan att kunna avvinnna detsamma några nya synpunkter. Ett undantag synes vara bondeförbundets officiella organ Svenska Landsbygden, som ansett sig böra reducera frågan om inrikesminister Hedlunds kvarstannande till ett spörsmål om »hans hustrus glömda skogslikvider».

Höjningen av folkpensionerna är nu verklighet. Den sammanlagda ökningen för de 820 000 pensionsberättigade blir i de tre kategorierna resp. 240, 320 och 400. Om man bortser från bostadstillägget, får ensamstående ålderspensionär 1 750 kr. om året. Änkepensionen och hustrutilläggets maximibelopp stiger till 1 050 kr. om året. Änke- och änkelingsbidraget höjes på samma sätt som änkepensionen.

Under debatten blev det en inte alldeles lustig sammanstötning mellan socialminister Sträng och professor Ohlin om vilket av resp. partier, som har den största äran av den successiva ökningen av de gamlas förmåner. Herr Hjalmarsson gjorde ett stillsamt men mycket effektivt inpass, då han framhöll, att det till syvende og sist ju ändå är så, att den största äran av dessa åtgärder tillkommer alla de arbetande människorna inom vårt svenska folk, som äro beredda att med sina arbetsprestationer möjliggöra de sociala framstegen.

Från debatten kan ytterligare påpekas följande: Socialministern gjorde på sedvanligt, om mycket självförtroende vittnande sätt — börjar inte denna herr Strängs alltmera markerade attityd att gå kamraren en smula på nerverna? — en historisk exposé över utvecklingen i folkpensionsfrågan. »Man skall vara blind för den historiska gången»,

Dagens frågor

sade han, »om man inte erkänner att utvecklingen på 1930-talet — när folkpensionerna från att vara en karikatyr gjordes till en verklig pension — drevs fram av den svenska socialdemokratien.» Före socialdemokraternas »Machtübernahme» 1932 var alltså folkpensionen en karikatyr!

Det kan förtjäna att i detta sammanhang erinras om vad herr Strängs partivän, prostén Hallén — innehavaren av den populära radiorösten — några veckor tidigare sade i sitt hälsningstal som andra kammarens ålderspresident: »För min del glömmar jag aldrig den vårnatt för 40 år sedan, då det första folkpensionsbeslutet fattades i en högtidsstämning av gemensamhet och broderligt ansvar av en i det närmaste enhällig riksdag.» Så förhöll det sig alltså med den »karikatyren»!

Den framstöt, som högern gjort mot den nya strandlagen, ehuru den ju icke trädde i kraft förrän den 1 januari i år, blev utan resultat. Något annat var ju icke heller att vänta. Icke desto mindre får dock attacken anses ha haft viss nytta med sig. Det är inte utan betydelse att ett parti på detta sätt gång på gång ger uttryck åt sin uppfattning i en principiellt viktig fråga och riktar sig mot det sällsamma folkhemmets frihetsideal, som strandlagen ger uttryck åt. För högern står det klart, att man genom strandlagen försökt lösa ett i och för sig mycket väsentligt problem genom en lag, som — och det är kanske den viktigaste invändningen från högerhåll — skapar möjligheter till tvångsmässiga ingripanden mot enskilda, ingripanden vilka enligt högers uppfattning icke äro nödvändiga. Av väsentlig vikt i kritiken av lagen har varit — som den jungfrutalande professor Munktell framhöll — att denna drabbar så ojämnt och att befolkningsgrupper, som inte kunna ha den minsta nytta av lagen, ensidigt bli lidande för att andra grupper i och för sig mycket berättigade intressen skola kunna tillgodoses.

Särskilt stötande är bestämmelsen om att fängelsestraff i vissa fall kan utgå för brott mot lagen. De mycket starka minoriteter, som i båda kamrarna följde högern på denna punkt, vittna om att aktionen åtminstone i denna del bars upp av ett ganska allmänt understöd. Till slut kan man med professor Håstad ha anledning beklaga, att ett problem, som låg så nära en idealisk lösning som i detta fall var förhållandet, inte kunde få en sådan genom att man på ett orimligt sätt härdrag allemansrätten.

Det s. k. första kammarsproblemet luftas nu igen. Det är folkpartiet, som vänder sig mot den »onödiga» kammaren. Göteborgs Handelstidning förklarar, att senaten blivit ett »disträherande inslag», som »i hög grad försvagat riksdagens inflytande och hotar att göra den alldeles betydelselös». Inför dessa dystra framtidsutsikter kunde det tyckas som om riksdagen och då särskilt första kammaren borde taga sitt kvarstannande i sinnevärlden under omprövning, som det brukar heta på riksdagsspråk. Några tecken på aktivitet i dylik riktning lära dock icke ha kunnat förspörjas från Helgeandsholmen, som spår att första kammaren i detta som i så mycket annat följer med rätta uppskattade talmans höga föredöme: den sitter där den sitter.

Å andra sidan ligger det åtskilligt i talet om riksdagens alltmera undanskjutna ställning i svenskt statsliv, fast detta fenomen inte alls äger något samband med frågan om första kammarens vara eller icke vara. Det senaste exemplet på den roll, riksdagen numera fått sig anvisad av en allsmäktig regering, föreligger i propositionen om 3 öres höjning av bensinskatten. Finansministern har på »detta numera vanliga lilla sätt» ansett sig böra i förväg »göra upp» med motororganisationerna. Frukten av denna mer eller mindre frivilliga överenskommelse översändes till riksdagen i form av en k. proposition. Denna har man — alltså riksdagsmajoriteten — att antaga eller förkasta. Det sista gör man inte. Alltså gör man det första.

Enligt sedan ett par år tillbaka tillämpad praxis inledes varje framställning från k. m:t till riksdagen med en redogörelse rubricerad »Propositionens huvudsakliga innehåll». Även bensinskattepropositionen lämnar en dylik exposé. Den befinnes dock begränsad till inalles tre och en halv tryckrader! Rätt betecknande för situationen. Knappare kan det ju näppeligen vara.

Övrraskningars val.¹ Den före det österrikiska valslaget allmänt uttalade åsikten, att inga omstörtande förändringar i mandatantalet för de olika parterna skulle inträda, blev på ett utomordentligt sätt rättfärdigad. Inte mer än 6 mandat av nationalrådets 165, alltså ungefär blott 3,6 %, växlade parti. — Att därvid folkpartiets mandat i förhållande till socialdemokraternas minskade med 1 (74: 73), föll heller icke ur förutsägelserns ram, då det ju t. o. m. räknades, att den redan tidigare tämligen ringa skillnaden av 10 mandat mer för folkpartiet skulle kunna förvandlas till ett litet övertag för socialisterna. Vad som emellertid gav valutgången karaktären av en stor överraskning, ligger däri, att alla förändringar gingo i en enda riktning, nämligen till socialdemokraterna, som erövrade 3 mandat från folkpartiet, 2 från de oavhängigas förbund och 1 från kommunisterna. — Koalitionspartierna tillsamman förfoga numera över 147 mandat dvs. över 89,1 % av alla mandat; tidigare över 144. Trots all skärpning av de redan förut starka ideologiska motsättningarna mellan dessa partier och trots den naturliga nötningen för det dittillsvarande systemet inträdde den mest accentuerade dragningen till centrumpartierna, dock med huvudvikt åt vänstersidan av centrum.

Oppositionen har släppt efter. — För att först tala om vänsteroppositionen: Det var tvivelaktigt, om den kommunistkamouflerade folkoppositionen skulle kunna säkra sig det s. k. grundmandat (dvs. att vinna ett mandat vid första röstsammanräkningen i en av de 25 valkretsarna. Annars hade alla för den gruppen avgivna röster varit bortkastade). Men fränsett detta räknade man, att den på grund av den stigande arbetslösheten skulle få 7—8 mandat. Faktiskt erhöll den endast 4 mot 5 för det dittillsvarande vänsterblocket. — Kamouflaget med professor Dobretsberger från Graz universitet drog alltså ännu mindre än den tidigare vänstersocialistiska etiketten.

¹ Jämför »Parlamentsval under fyrmaktsockupation» i häfte 1.

Dagens frågor

Vad beträffar den i de oavhängigas förbund (Verband der Unabhängigen — VdU) grupperade oppositionen, så har den mot allmän förväntan gått tillbaka ännu mera än kommunisterna. — VdU, som bildades under valrörelsen 1949 (1945 fick på grund av de allierades anordningar endast folkpartiet, socialisterna och kommunisterna deltaga i valet), erövrade redan då 16 mandat. Denna gång förutsades ett utomordentligt uppsving för VdU. 25 mandat för det skulle inte ha blivit någon överraskning och det kalkylerades t. o. m. på olika håll med 30 platser. Då partiet nu drar in i det nya parlamentet med 14 mandat, så betyder detta ett fullständigt sammanbrott av dess förväntningar. — För att förstå detta, måste man gå tillbaka till presidentvalet på våren 1951. Även om det därvid icke röstades på partilistor utan på en bestämd person, så voro de båda kandidaterna uppställda av de båda stora partierna: — Gleissner av folkpartiet och av socialisterna den senare valde Körner. Den stora överraskningen redan vid den första valakten till presidentvalet var den, att universitetsprofessor Breitner från Innsbruck som kandidat för en mellangrupp med VdU som en fast kärna bakom sig kunde vinna 662 000 röster eller 173 000 mer än vad VdU erhållit 1949. Det var röster från sådana borgerliga kretsar, som 1949 ännu voro anhängare av det stora borgerliga partiet, men som nu på grund av en rad irritationsmoment hade vänt sig från det. Den viktigaste orsaken låg nog däri, att folkpartiet alltför mycket hade överlåtit den ekonomiska politiken till den talmässigt svagare koalitionsbrodern. Men eftersom en 1951 ännu inom folkpartiet verksam grupp »Die junge Front» denna gång kandiderade tillsammans med VdU, räknade man med, att dess segertåg skulle lämna snarare högre resultat än de 662 000 Breitner-rösterna. Faktiskt erhöi VdU trots en stegring på nästan 200 000 röstberättigade sedan 1949 till 4,1 miljoner dock 16 000 röster mindre än då, alltså blott 473 000. Därvid hävdade sig de oavhängiga rätt väl i Wien och Niederösterreich, där de huvudsakligen rekryterades bland tjänstemannakretsar och den akademiska intelligentsian. I förbundsländerna, som tillhöra de västliga zonerna, gingo de emellertid kolossalt tillbaka. Speciellt i Oberösterreich (huvudstad Linz), där de hade dragit till sig stora delar av arbetarstammen i de nya huvudsakligen förstatligade stora företagen, kan man nästan tala om ett debacle för VdU. Kampparollen mot arbetslösheten visade sig i dessa kretsar, troligen på grund av minnet av den svåra arbetslösheten från tiden före 1938, starkare än parollen för inflationsbekämpning.

Den av folkpartiet under inverkan av presidentvalet vunna erfarenheten med finansminister Kamitz som energisk inflationsbekämpare i spetsen föranledde å andra sidan denna gång många borgerliga väljare att återgå till folkpartiet. Slutresultatet blev, att de oavhängiga i de till västzonerna hörande områdena förlorade inte mindre än 19 % av sitt röstunderlag. — Till dessa ekonomiska omständigheter komma även andra sådana. Då VdU bildades, räknade man med, att det så småningom skulle övertaga de liberala mellanpartiernas roll, vilka under den första republiken hade bildat tungan på vågen mellan de båda stora partierna. Denna förhoppning har VdU kommit grundligt på

skam genom sin framför allt negativa politik och med sina ständiga inre strider om partiets ledning. Det lyckades de förra nazistiska elementen att i för hög grad sätta sin prägel på partiets yttre uppträdande, även om det är nästan absurt att kalla partiet som sådant för neonazistiskt.

Folkpartiet tycks visserligen ha övervunnit sitt svaghetstillstånd från 1951. Men det finns en otrevlig baksida för företeelsen, att österrikarna ha uppslutit så kraftigt bakom sina stora partier: hela inrikespolitiken är ännu mera uppbyggd på förhållandet mellan dessa.

I skrivande stund pågår en strid mellan folkpartiet och socialisterna om VdU bör inneslutas i regeringskoalitionen. Folkpartiet, som vill neutralisera den vuxna socialistiska styrkan, kräver det, men socialisterna avböja på det skarpaste.

I sammanhang med ett av professor Ohlin under senare delen av valrörelsen hållet föredrag inför österrikiska Industriförbundet om den fulla sysselsättningen och den ekonomiska stabiliteten gjordes allt emellanåt många jämförelser mellan den österrikiska och den svenska ekonomiska politiken. — Just med hänsyn därtill är det ganska intressant att ur en ledareartikel i den härvarande socialdemokratins huvudtidning kunna citera följande:

»Det är alltid vanskligt att säga vad svängningar i en väljaropinion bero på. Men nog är det ett näraliggande antagande att den stora och stegrade arbetslösheten spelat en roll. Aktuella tvistefrågor ha för övrigt varit av vägningen (här spärrat) i den ekonomiska politiken mellan sociala välfärdsåtgärder och näringslivets kapitalbehov samt — inom investeringspolitikens ram — hur tillgängliga resurser skulle fördelas mellan det enskilda näringslivet och den mycket stora statliga sektorn... Sakligt sett förefaller det knappast rimligt, att helt eller ens till övervägande delen lasta skulden för den stora arbetslösheten på den ekonomiska politik som förts. Upprätthållande av den fulla sysselsättningen och återvinnande av samhällsekonomisk balans voro de två huvudmål som den nye finansministern dr Kamitz proklamerade då han nyss tillträdde sitt ämbete. Balansen är partiellt uppnådd i och med att valutan stabiliserats och prisstegringen upphört...» (Morgon Tidningen, 24 februari).

Man förundrar sig, att på detta ställe finna en så objektiv bedömning av Kamitz' ekonomiska politik. De österrikiska partikamraterna till MT ha i alla fall icke lämnat något oförsökt att diskreditera denna politik och dess föregångsman.

För den österrikiska socialdemokratins politik har det sedan många år varit typiskt, att den förstod att sammanbinda medregeringens sötna med oppositionens obundenhet. Ja, den ställde t. o. m. upp den formeln, att partiet skulle politiskt vara regeringsparti, men ekonomiskt oppositionsparti, en absurditet särskilt därför att ekonomin så mycket dominerar den allmänna politiken, i synnerhet som det inom utrikespolitiken icke finns några principiella motsatser, då man bortser från kommunisterna, som ju vid inget val sedan 1945 kommit upp ens till 6 %.

Den yttre framgången för socialdemokraterna är för att åter fram-

Dagens frågor

hålla detta, obestridbar. Och då de ha vunnit t. o. m. 37 000 röster mer än folkpartiet, som har en mer gynnsam röstfördelning i valkretsarna, kunna de tillräkna sig 42,1% av samtliga röster mot 41,3% för folkpartiet. Sålunda ha de bokstavligen uppnått det yttersta, som går att uppnå i styrka, i det man samtidigt belastar det andra koalitionspartiet med huvudansvar.

Å andra sidan ha socialdemokraterna redan under vissa tider under den första republiken blivit såväl röstmässigt som mandatmässigt starkare än de kristligt-sociala, vars efterföljare folkpartiet anses vara. — Den absoluta majoriteten hade socialdemokraterna aldrig och ha de icke heller nu. Om man t. o. m. skulle vilja göra det politiskt omöjliga räkneexperimentet att räkna ihop socialdemokraterna och kommunisterna, så skulle även detta icke ge mer än 46,6% av alla röster och icke mer än 77 mandat mot 88 andra. — Dessa obestridliga fakta, förbundna med det förhållandet, att socialdemokraterna helt enkelt icke kunna komma ifrån den skarpvinden, som blåser nu från Washington, lämna säkert vissa förhoppningar, att de icke komma att spänna bågen för hårt under förhandlingarna om nybildning av regeringen.

Valdeltagandet, som 1949 var 97% och denna gång sjunkit till 95,8% vederlägger alla förmodanden om ett svagt politiskt intresse. Tvärtom, detta valdeltagande, förbundet med valkampanjens utomordentliga lugn ger den österrikiska befolkningens demokratiska disciplin ett betydelse, som — förvärvat alldeles intill järnridån — torde kräva ett erkännande från hela den demokratiska världens sida inte blott i ord utan i handling.

Gerhard Brück.

Svenskarna i Finlands regering. Under åtskilliga år på 1920- och 1930-talen befunno sig de borgerliga svenskarna i Finland utanför de regeringar, som i olika kombinationer styrde landet. Under dessa årtionden gjorde sig den s. k. äktfinskheten synnerligen bred och till dess ideologi hörde läran om finlandssvenskarnas främlingskap i riket. Attackerna riktades mot såväl regeringsformens nationalitetsparagrafer som mot språklagarnas gestaltning, varvid isynnerhet det svenska undervisningsväsendet befann sig i skottlinjen.

Den skickelsedigra hösten 1939 kom i detta avseende att beteckna ett slags vändpunkt. Ända sedan dess har varje regering i Finland haft ett inslag av svensk borgerlighet. Ett undantag representerade K.-A. Fagerholms socialdemokratiska ministär, tillkommen efter julivalen 1948 och sittande till efter presidentvalet vintern 1950. Under den period, som fått sin karaktär av J. K. Paasikivis statsmannaverksamhet både som regeringschef och som president, har den borgerliga svenskhetens representation i regeringen betraktats såsom någonting tämligen självklart. Den ändrade inställningen beror dels på den nämnda äktfinskhetens sammanbrott, dels på att andra problem än de språkliga och nationella tagit all uppmärksamhet och alla krafter i anspråk. Man har sålunda fått uppleva, att fanatiska »äktfinnar» vinnlagt sig om att lära sig svenska och att förkovra sina kunskaper i

landets andra nationalspråk. Man har också sett dem i förtroligt och gott samarbete med svenskar, vilka för halvtannat decennium tillbaka stämplades nästan som fiender och förrädare. Då den agrariske statsministern Kekkonen sommaren 1952 uppträdde som festtalare på svenska vid ett lantbruksmöte i det svenska Österbotten och prisade sina åhörare som föredömliga i fråga om sunda lantmannadygder och hedervärd bondelivsföring, så var detta någonting, som hade tett sig fullkomligt orimligt exempelvis år 1938, om någon fantasifull spåman hade siat därom.

Detta svenskarnas samarbete i regeringsställning med finska borgerliga grupper, med socialdemokrater och med folkdemokrater (fram till sommaren 1948) innebär inte att alla svenska synpunkter skulle ha blivit beaktade. Man har emellertid under de gångna åren på svenskt håll funnit, att mera skulle förloras på att stå i oppositionsställning än på att vara med och av varje föreliggande situation göra det bästa möjliga för landet i dess helhet och för dess svenska befolkning. Kolonisationen med sina jordanskaffningsstadganden kunde ha blivit ett ödesdigert slag för de svenska bygderna, men det slaget lyckades man avvärja genom ministeriella insatser och vaksamhet i riksdagen samt inte minst tack vare presidenten Paasikivis energiska och auktoritativa stöd. Anmärkningsvärt är också att de s. k. asfaltagrarnerna, till vilka den agrara oppositionen hänför statsministern själv, visat sig mera frigjorda från äktfinskhetens belastning än de agrarer av förkrigstyp, vilkas mest kända representant är riksdagsmannen Juho Niukkanen, vinterkrigets försvarsminister.

Emellertid har det under de senaste månaderna förts en livlig diskussion i svenska borgerliga kretsar om, huruvida den svenska representationen alltjämt är värd sitt pris eller inte. Det har alltför ofta hänt, påpekar man, att regeringen fattat beslut, som gått svenska intressen emot. Att ingen svensk minister bereddades plats i regeringens finansutskott ansågs vara ett dåligt tecken; felet reparerades dock något genom att justitieministern Högström placerades som »observatör» i utskottet. Ett beslut angående språklagens tillämpning på den åboländska kommunen Korpo, varigenom denna gamla enspråkigt svenska kommun (ca 2 000 inv.) gjordes tvåspråkig med finskan som minoritetsspråk, anfördes som bevis på en lagtolkning, som av den juridiska sakkunskapen i det svenska lägret förklarades vara ohållbar och orimlig. Skola svenska ministrar stillatigande finna sig i sådant och skall den svenska riksdagsgruppen alltjämt stödja en samlingsregering, vilken på detta sätt negligerar svenska krav och synpunkter?

Resultatet av dessa överväganden lär emellertid vara, att det stora flertalet svenskar ogärna ser att deras ministrar bryta upp. Även om den koalition, som ledes av herr Kekkonen, undergått en inre förslitning och även om rätt många regeringsåtgärder konstateras vara allt annat än lyckliga, skulle regeringens ekonomiska politik, dess lagstiftningsinitiativ och dess åtgärder på det inre nationella området inte bli mera välsignelsebringande om de svenska krafterna skulle utebli. För herr Kekkonen torde det inte uppstå några stora svårigheter att

Dagens frågor

fylla luckorna efter de avtågade svenska ministrarna. Det nya finska folkpartiet, som år 1951 efterträdde det forna »finska framstegspartiet», förfogar över tio mandat i riksdagen och brinner av otålighet att få starta som regeringsparti. Vad man hittills bevittnat rörande nämnda partis intentioner har dock varit av sådan art, att borgerligheten säkerligen skulle löpa stora risker, om partiets inflytande bleve betydelsefullare. Den politiska tröghetslagen är även sådan, att ett parti, som stannat utanför statsrådsborgen i Helsingfors, får det rätt mödosamt då det vill återvända. De senaste årens erfarenheter ha givit mer än ett exempel därpå. Man föreställer sig även bland de borgerliga svenskarna att enbart de svenska ministrarnas existens gör att vissa uppslag, riktade mot den svenska befolkningen, inte föras fram eller bli allvarligt behandlade.

Den offentliga debatten om, vad svenskarna vunnit genom sin medverkan i olika koalitioner, kan givetvis inte redovisa, vilka förhoppningar som infriats och vilka som säkert blivit gäckade, ifall svenskarna hade föredragit rollen som oppositionsparti. Vad man i detta sammanhang inte bör glömma är, att det var svenskarna som vid årsskiftet 1950—1951 voro de ivrigaste tillskyndarna, då majoritetsregeringen, bildad av agrarer och socialdemokrater, skapades. Tidigare hade dessa svenskar varit med om att rädda ansiktet på herr Kekkonens minoritetsregering, dominerad av agrarerna, men erfarenheten hade givit vid handen, att dagens Finland helt enkelt inte kan styras av minoritetsregeringar och att lösningen stod att söka i en samling av det slag, som fortfarande existerar. Man kan icke heller misstaga sig på, att den svenska befolkningens känsla av trivsel och allmänna handlingsvilja stegrats av medvetandet att dess representanter äro med, när de stora avgörandena förberedas.